

JIŘÍ TŮMA » mladá fronta

OBCHOD

S NE »

Jak utéct
exekutorovi
z lopaty

ŠTĚSTÍM

EDICE
TÝDENÍKU
euro

Obchod s neštěstím

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

MLADÁ FRONTA

Jiří Tůma

Obchod s neštěstím – e-kniha

Copyright © Mladá fronta, a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

JIŘÍ TŮMA

OBCHOD

S NE ›

**Jak utéct
exekutorovi
z lopaty**

ŠTĚSTÍM

JIŘÍ TŮMA

OBCHOD

S NE ›

**Jak utéct
exekutorovi
z lopaty**

ŠTĚSTÍM

MLADÁ FRONTA

Text © Jiří Tůma, 2019

Illustrations © Pavel Kučera, 2019

ISBN 978-80-204-5147-7 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-204-5368-6 (ePub)

ISBN 978-80-204-5370-9 (Mobi)

ISBN 978-80-204-5369-3 (PDF)

PŘEDMLUVA

Kniha vznikla s úmyslem co nejvěrněji přiblížit čtenářům prostředí exekucí, a to především výkon mobiliární exekuce se vším, co taková situace znamená. Jako první v České republice přináší pohled člověka, který tyto výkony sám prováděl a coby autor se podělil o své zážitky se čtenáři. Všechny příběhy jsou skutečné a pravdivé; jejich časová a místní určení však jsou, stejně jako jména aktérů, s ohledem na soukromí zúčastněných pozměněna.

Příběhy poukazují na konkrétní chyby jednotlivých aktérů a je v nich detailně popsáno, jaké postupy exekutoři při výkonu exekucí používají. Většinu příběhů doplňuje praktická rada či doporučení nejsprávnějšího postupu. Kromě popisné funkce literatury faktu tak má *Obchod s neštěstím* ambici naplnit funkci vzdělávací, servisní, a přinést tak čtenářům přímou užitnou hodnotu.

I.

JEDINÉ ŘEŠENÍ JE HROB

Magistr Vorlíček se styděl. Působil dojmem člověka, který si přeje jen dvě věci: být jinde, než kde právě je, a mít už od všeho svatý pokoj. První přání se mu mělo záhy vyplnit, ačkoli jinak, než si představoval; to druhé se mu už nesplní nikdy.

Poprvé jsem ho viděl v zimě roku 2010, když jsem za ním přišel do pěkné rodinné vilky v rezidenční čtvrti na okraji města na severu Čech. Rozlehlý dům s rovnou střechou ve stylu 80. let působil velmi solidním dojmem.

Hubený chlapík kolem padesátky, který mi přišel otevřít, na tom byl hůř. Jeho obličej působil unaveně, jako obličej člověka, jemuž život nedělá žádnou radost. Pustil mě dovnitř jaksi odevzdaně; očima mířil nejčastěji k podlaze a zhluboka oddychoval, jako by se potřeboval uklidnit.

Interiér vily jako by se k noblesnímu zevnějšku nehodil. Vybavení domácnosti v čele se staříčkou televizí připomínalo doby ještě předrevoluční. Někdo se pokusil o vnitřní rekonstrukci, ale už ji nedokončil. Vypadalo to, že pánovi domu zničehonic došly peníze.

A právě tak to bylo. Magistr Vorlíček byl druhý případ, jež jsem dostal na starost coby čerstvý soudní vykonavatel

po nástupu na exekutorský úřad. Naše setkání mohlo na první pohled vypadat, jako by se po letech sešli dva známí na kafe. Ve skutečnosti jsem mu přišel sebrat střechu nad hlavou, to poslední, co se mu dalo zabavit. Magistr však nekladl žádný odpor; jednal jako člověk, který se s porážkou již smířil.

Byl to případ, který stál za to. Když pan magistr zjistil, že se k němu přes svoji pozici chovám slušně a s respektem, jenž mu jako lidské bytosti náleží, dostavila se u něho úleva. Jako mnoho jiných v jeho situaci se rozpovídal. Křivdy skutečné i domnělé se slily se studem, obavami o rodinu a strachem z budoucnosti v litanii bezmocnosti. Předkládám ji v jeho verzi. Nepátral jsem po tom, jestli v detailech odpovídá skutečnosti, či nikoli; na výsledek to nemá žádný vliv.

Příběh magistra Vorlíčka není silný jen kvůli své absurditě, ačkoli té tam najdete, jako by vidlemi naházel. Je silný tím, jak snadno jej může proti své vůli zopakovat každý z nás. Ani slušné majetkové poměry, ani vysokoškolské vzdělání tomu nemusejí zabránit; pochybení a jejich následky si nevybírají.

V prvních letech třetího tisíciletí se magistru Vorlíčkovi vedlo dobře. Pracoval v projektové výstavbě; sobě a své rodině pořídil dům, jež znalci později ocenili na čtyři miliony korun. Myslel proto výše, pustil se do podnikání – a potřeboval investovat.

V podnikatelském měřítku se jednalo o pakatel, šest set tisíc korun. Jako čerstvý podnikatel s minimálními ekonomickými výsledky neměl v bance šanci, ale touha podnikat a být sám sobě šéfem byla příliš silná. Nakonec si půjčil od lichváře. Smlouva s ním, jak už to takové smlouvy mívají ve zvyku, obsahovala vysokou úrokovou sazbu. On sám, jak zase mívají ve zvyku potenciální horliví dlužníci s vidinou získání ký-

žené částky, nedocenil rizika. Možná si to dobře nespočetl, možná neuvážil, co se stane, když onemocní, přijde o práci nebo z jakýchkoli jiných důvodů nebude moci splácet. Šestificerný ďábel obcházel příliš blízko.

Jak jsem později zjistil, jméno lichváře, jenž magistru Vorlíčkovi peníze půjčil, figurovalo v několika dalších exekucích. Ten muž věděl, co dělá. Podmínky, které si ve smlouvě určil, si označení lichva plně zasluhují. Smrtící klauzule byla plná nesmyslných úroků a pokut v případě neplnění; úroky se v takové chvíli vyšplhaly na astronomické stovky procent.

Taková smlouva je sázkou do rulety; padne-li černá a máte štěstí, splatíte ji bez chyby a můžete si oddechnout. Statistik o exekucích je pomálu, protože ta čísla by byla alarmující. Z praxe však odhaduji, že pravděpodobnější je jiný běh událostí. Někde po cestě, trvající často několik let, škobrtnete, zaváháte, máte smůlu – cokoli takového, co spustí kolotoč turboúroků. Magistru Vorlíčkovi padla červená.

Dostal se do prodlení a jeho dluh začal růst jako na steroidech. A tady přichází jeden z klíčových obrátů příběhu. Pan magistr totiž tvrdí, že se v té době nakonec se svým věřitelem sešel a dlužné peníze mu v několika splátkách vrátil – aniž by si na to vzal jakýkoli doklad.

Od té doby jsem vyslechl podobných příběhů stovky a vím, že stud spojený se zabřednutím do dluhů je při osvěžování paměti špatným rádcem. Je možné, aby se vysokoškolsky vzdělaný a finančně gramotný člověk taktak vyhrabal ze situace, která jej existenčně ohrožuje, a neudělal tu nejjednodušší, elementární věc, to jest nechat si vystavit potvrzení? Nejspíš ano. Pan magistr mi přísahal, že to tak bylo; s věřitelem jsem se však nikdy osobně nesetkal, ani jsem s ním nikdy nemluvil. Myslím, že by tuto verzi události nepotvrdil.

Magistr Vorlíček tvrdí, že se s věřitelem setkával kdesi na benzínce nebo ve věřitelově voze. V několika splátkách mu měl dlužné peníze uhradit. Moje první otázka byla, proč si u všech všudy nenechal zaplacení každé částky potvrdit; pan magistr tvrdil, že mu lichvář slíbil vystavení dokladu po úhradě celého dluhu. Že prý tak bude méně práce s papírováním.

Zde se mělo magistru Vorlíčkovi rozsvítit varovné světýlko. Nestalo se však; bezhlavě věřiteli důvěřoval. Snad si dokonce myslel, že za tu dobu, kterou jsou s věřitelem „obchodními partnery“, jejich vztah přerostl z profesního v osobnější, přátelský. Jak měl zanedlouho zjistit, hrubě se mýlil. Tak či onak, jakkoli se to vzpírá zdravému rozumu, pan magistr svolil, že bude půjčku splácet, aniž o tom obdržel jediný doklad.

Nakonec se stalo, co se stát muselo. V okamžiku doplacení celého dluhu věřitel-lichvář žádný doklad nevystavil. Proč na tom magistr Vorlíček netrval, je svého druhu záhada. S věřitelem se rozešel s pouhým podáním ruky a s pocitem, že je dluh uhrazen, že onu noční můru má za sebou a může klidně spát.

Lichvář – podle své verze stále právoplatný věřitel, podle dlužníkovy verze již podvodník – však nelenil. Magistra Vorlíčka už nekontaktoval, ale svěřil záležitost právníkovi, který ji dal k soudu. Ten na základě všech dostupných podkladů magistra Vorlíčka odsoudil k úhradě dluhu.

Když panu magistru Vorlíčkovi přišla obsílka, byl v šoku. Neměl v ruce nic, čím by se mohl bránit. Žádné potvrzení, žádné svědky, nic. Snažil se věřitele kontaktovat, dokonce s ním i mluvil, ale nebylo mu to nic platné; věřitel mu měl tvrdit, že žádné peníze neobdržel a na schůzky si nevzpomíná.

Magistr Vorlíček se přesto pustil do odvolání, ale fakt, že se neměl o co opřít, zůstal beze změny. Schůzky ve vozech mnoho svědků nemívají. Po několika řízeních byl pan magistr odsouzen k úhradě celého dluhu, tedy šest set tisíc korun – plus nádavkem úroky a příslušenství, čímž se rozumějí náklady na soudní řízení, na právní zastoupení věřitele plus patřičné úroky nebo penále. To vše vytvořilo panu magistru sekeru několikanásobně převyšující výši půjčky.

Lichvář-věřitel, v tuto chvíli již podle zákona právoplatný a v podobných věcech zběhlý, předal pravomocný rozsudek exekutorskému úřadu, kam jsem nedlouho předtím nastoupil. Shoda okolností přiřkla řešení případu právě mně.

Polilo mě horko a naskočila mi husí kůže. Už předtím jsem působil v jiném exekutorském úřadu téměř pět let a nějaké zkušenosti jsem měl. Znal jsem tu práci a věděl jsem, že se během jejího výkonu potkám se spoustou věcí. Tohle však byla silná káva.

Seděli jsme s magistrem Vorlíčkem v rozestavěné kuchyni. Na stěnách byla vidět již déle zaschlá malta, ne zrovna kvalitně zpracovaná. Asi po domácíku dělaná úprava. Pan magistr mi nabídl kávu a usadil mě na dřevěnou židli ke kuchyňskému stolu, na kterém byl již také patrný zub času. „Jak jste mohl něco takového dopustit?“ zeptal jsem se, když mi svůj příběh vypověděl. „Nic mi neříkejte, jsem vůl,“ odpověděl. „Nejradši bych se neviděl. Manželka se na mne vykašlala, a abych pravdu řekl, ani se jí nedivím. Vždyť si za všechno můžu sám.“

Absolvovali jsme všechny nutné úkony. Celou dobu jsme vycházeli dobře. Magistr věděl, že právo není na jeho straně, a nekladal žádný odpor. Bylo třeba provést zjištění majetku a vytvořit soupis movitých věcí v domě. Nebylo jich mnoho

a nebyly příliš cenné; bylo evidentní, že domácnosti nastaly hubené časy. Magistrův majetek s výjimkou domu samotného dal dohromady částku, která byla pro řešení jeho dluhu naprosto nepodstatná.

Dům však zvenku vypadal velice dobře. Právě vzhledem k dobrému stavu a atraktivní lokalitě v noblesní vilové čtvrti byl oceněn na velmi zajímavé čtyři miliony korun. Logický postup tedy exekutora vedl k závěru, že magistr Vorlíček má majetek, jehož prodejem je schopen své závazky pokrýt. Exekutor tedy vyhlásil dražbu a dům prodal. Prodej vynesl tři čtvrtiny odhadní ceny, tedy zhruba tři miliony korun.

Teď si možná řeknete – paráda, pan magistr sice přišel o dům a musel si sehnat bydlení, ale splatil dluh; splatil i poplatek exekutorovi. Udělal chybu, ale zaplatil za ni – přijít o nemovitost za čtyři miliony kvůli šestisettisícové půjčce vypadá jako dostatečný trest. Začíná znovu, ale s čistým štítem; a ještě má do onoho nového začátku nějakou tu korunu.

Jenže tak tomu – bohužel pro magistra Vorlíčka, zdravý rozum i právní stav této země – v tomto případě nebylo. K vysvětlení je třeba ponořit se na chvíli do technických detailů věci.

Když dlužíte, není koruna jako koruna. Váš dluh se skládá z jistiny, což v tomto případě je oněch původně půjčených šest set tisíc. Další součástí dluhu jsou náklady na soudní řízení i na žalobcovy právníky; a konečně jsou tu úroky. Jejich výpočet není úplně jednoduchý; úrok roste nebo se snižuje na základě výše jistiny. Pokud dlužíte tisíc korun a vrátíte stovku, další úroky se počítají jen ze zbývajících devíti set. V okamžiku, kdy splatíte jistinu, nemá se úrok z čeho počítat. Náklady naproti tomu úročeny nejsou.

Smlouva, kterou uzavřel magistr Vorlíček s lichvářem, pro něho byla nevýhodná. Když ji podepisoval, nejspíš si to nepřipouštěl; ale v době, kdy přišel o dům, už jeho celkový dluh kvůli vysokým úrokům čítal přibližně čtyři miliony korun. Stalo se tak, že prodej domu celkový dluh nepokryl. Ano, čtete správně: pan magistr prodal dům v hodnotě čtyř milionů, ale opletaček s půjčkou ve výši ani ne šestiny této částky se tím nezbavil.

A teď přijde příslovečný zlatý hřeb, jež do finanční rakve nešťastného magistra zatloukl exekutor. Použil ony tři miliony na splacení úroků a nákladů, ale původní dluh, onu jistinu, nechal nezaplacenou. Jako dojnou krávu ji nechal naživu: magistr Vorlíček ji nesplatil, a tudíž oněch šest set tisíc mohl neustále generovat další úroky.

Aby bylo jasno: takový tah nelze pokládat za exekutorovo pochybení. Je to jasný úmysl srazit dlužníka ještě víc na kolena. Exekutor zde nebyl jen vykonavatelem rozsudku soudu. Inkasoval peníze získané prodejem domu a bylo na něm, aby je nějak rozdělil. Tou dobou ještě neexistovala závazná pravidla, jimiž by se při takovém rozdělení musel exekutor řídit. Většinou se jednalo o doporučení nebo etický kodex, který v tomto případě zjevně selhal.

Exekutor mohl zaplatit jistinu a pomoci tak dlužníkovi zastavit úroky. Učinil však pravý opak, čímž si zajistil další exekuce, další zisk pro věřitele – a samozřejmě zisk vlastní. A to celé bylo nanejvýš legální. Jak říká americký novinář Erik Best o lecjakém rysu české ekonomiky: „Nebyl to podvod, ale podfuk to byl.“

Výsledkem bylo, že magistr Vorlíček zůstal v exekuci, ačkoli svůj dluh zaplatil pětkrát (či snad dokonce šestkrát, pokud je pravdivá jeho verze s nedoloženým splacením), a stále

dluží. Přišel o dům, přestěhoval se do podnájmu. O odchodu manželky již byla řeč; příliš nápomocny mu nebyly ani jeho děti, byť dospělé a poměrně ekonomicky úspěšné. Dostavily se zdravotní potíže, kvůli nimž magistr Vorlíček nakonec skončil v invalidním důchodu. Exekutor mu z něho nejspíš dodnes sráží něco přes sto korun měsíčně.

Už dávno mu není co zabavit. Jediné, co má, je nálepka člověka, který má exekuci. Za dobu osmi následujících let, která jsem na dotyčném úřadu pracovně strávil, se dluh magistra Vorlíčka navýšil na osm milionů. To poté, co uhradil hodnotu půjčky a další podstatné částky; dokud byl zdravý a mohl pracovat, zhruba dva roky splácel asi čtyři tisíce korun měsíčně. Je patrné, že se opravdu snažil svůj dluh ze všech sil vyřešit. Ale na konci tohoto očištění byl osm milionů v minusu – a jeho dluh dál rostl.

Neříkám to, abych poškodil věřitele nebo exekutora.

Ale než magistr Vorlíček zemře, vyšplhá se jeho dluh do astronomické výše. Dvacet milionů je snadno představitelná částka. Na jediné jiné možné řešení, insolvenční, nedosáhne: jeho důchod není dostatečně vysoký. Podle současného insolvenčního zákona je nutno za dobu pěti let splatit minimálně třicet procent z dlužné částky, na což musíte garantovat patřičný příjem. Z jeho pekla jej zachrání – nepočítáme-li možnost razantní změny zákona – jenom smrt. A na jejích okolnostech budou svorně podepsáni lichvář-věřitel i exekutor.

NA CO SI DÁT POZOR

1) Hlídat smluvní podmínky.

Zamyslete se nad každou smlouvou, kterou podepisujete, nad každou sazbou. Každou smlouvou na sebe berete zá-

vazek, a je nutné zvážit s tím spojená rizika. Můžete onemocnět nebo mít nehodu, a rázem přestanete být schopni splácet – a tady se láme chleba, jestli to ustojíte, nebo ne. Když podepisujete hypotéku na dvacet let, nemůžete to vědět.

2) Obezřetnost vůči věřitelům.

Kardinální chybou bylo, že si magistr Vorlíček nenechal potvrdit uhrazení jednotlivých splátek. Na každou vydanou korunu je třeba nechat si vystavit příslušný doklad. To není nic, k čemu bylo zapotřebí obzvláštní erudice; postačí selský rozum.

3) Splácet jistinu napřed.

V podobné situaci si vždy nechte písemně potvrdit, že vaše peníze jdou výhradně na úhradu jistiny. Exekutor se v případě magistra Vorlíčka nezachoval seriózně. Situace mu to umožnila a on toho v rámci stávajících zákonů využil. V současnosti by to už nemělo být možné: exekutor dělí uhrazenou částku mezi všechny součásti exekuce rovnoměrně, a to i v případech, kdy dojde jen k částečné úhradě.

4) Nezapomenout na role.

Jednání exekutora je podle mnohých neetické či nelegitimní, ale donedávna nebylo nezákonné; přinejmenším je však z určitého pohledu logické. Jako každý podnikatel, který dostane příležitost si vydělat, se jí chopil. Pokud budete na exekutory pohlížet jako na obchodní firmy, mějte na paměti, že jejich zákazníci jsou věřitelé. A podle toho také jednají.

II.

ZE ZÁKONA HLAVOLAM

Ne nadarmo se říká, že cesta do pekel bývá dlážděna dobrými úmysly. Příběh paní Bílinské ukazuje, jak české zákony dokázaly takovou cestu vydláždit těmi nejlepšími úmysly naprosto dokonale: do pekla vedla rychle a jednoduše a sejít z ní prakticky nešlo.

Paní Bílinská – bydlela v severočeské Bílině – žila jako tisíce jiných žen. Měla manžela a dvě děti; muž pracoval, ona byla na mateřské dovolené a vedla domácnost. Malé radosti střídaly malé útrapy, jak už to ve spořádaném životě bývá zařízeno.

Byla to doba, na kterou manželské páry při zlaté svatbě vzpomínají jako na nejšťastnější léta. Děti byly ještě malé a roztomilé, oni sami zase mladí, plní energie i naděje. Praskliny a spáry, které ohrožují budoucnost každého takového společenství, mezitím zahladil čas.

Paní Bílinská však takovou zlatou svatbu nikdy neoslaví. V roce 2015, když jí bylo kolem třiceti a dětem tři a šest let, stavbu rodinné budoucnosti odstřelil manžel od samých základů. Našel si mladší milenku a ze dne na den odešel. Zůstala po něm emocionální spoušť a finanční díra.

Rozpočet matky samoživitelky nebývá žádná velká sláva ani za těch nejlepších okolností. Když však je se dvěma dětmi odkázána sama na sebe, s mateřskou nevyjde ani světice. Otcova pomoc je v takovou chvíli nejen jeho zákonnou povinností, nýbrž také jediným východiskem z nouze.

V tomto případě to však ze strany manžela – později ex-manžela – s pomocí vázlo; mladá milenka stojí peníze, chápejte.

Začínalo jít do tuhého. Na svoji rodinu, která by v těžké chvíli podala příslovečnou pomocnou ruku, se paní Bílinská obrátit nemohla. Příspěvky od státu sice existují, ale jak se jich domůžete, když jste legálně pořád vdaná a máte s manželem společnou adresu trvalého bydliště? Kdepak, paninko, tudy cesta nevede. Aby získala příspěvky třeba na bydlení, musela by dokázat, že ačkoli to tak všude stojí psáno, ve skutečnosti s manželem nežije. Asi tušíte, že to není zrovna jednoduché.

Paní Bílinská se nakonec nechala rozvést, ale protože bývalý žádnou novou adresu neměl, v papírech zůstala adresa stará – tedy adresa společné, kdysi manželské domácnosti. „Bohužel,“ komentuje to paní Bílinská dnes – a činí tak plným právem.

Kromě toho, i za normálních okolností potřebujete k získání příspěvků tolik potvrzení a ověření, souhlasů a povolení, dokladů a dokumentů, razítek a štemplů, že ve srovnání s tím vypadá pomalá smrt hladem lákavě. Stát by byl nejraději, kdyby otec přišel na úřad a doložil by notářsky ověřeným místopřísežným prohlášením, že alimenty doopravdy neplatí. Z nějakých důvodů však otcové-neplatiči nemají ve zvyku taková prohlášení dodávat.

Paní Bílinská byla v úzkých. Mohla podat trestní oznámení; stíhání by se však nejspíš protáhlo na řadu měsíců, což